

Potenciál vznětového dvoupalivového motoru z hlediska snižování emisí skleníkových plynů

Ing. Ivan Bortel

Studijní obor: Dopravní stroje a zařízení

Školitel: Prof. Ing. Michal Takáts, CSc.

Školitel specialista: Ing. Jiří Vávra, Ph.D.

Úvod

Předmětem práce je analýza přístupů, které mohou snížit produkci oxidu uhličitého emitovaného při provozu vznětového motoru osobního vozidla. Na problém je sice pohlíženo primárně z pohledu splnění požadavků legislativy, která zohledňuje pouze CO₂ detekované ve výfukových plynech, přesto však práce zvažuje také reálnou uhlíkovou stopu, tzv. „Well to Wheel“ emise CO₂. Jako hlavní prostředek ke splnění těchto požadavků byla zvolena náhrada motorové nafty palivy s nižším obsahem uhlíku a s potenciálem k výrobě obnovitelnými technologiemi, konkrétně hydrogenovaným rostlinným olejem (HVO), zemním plynem (v obnovitelné variantě biometan) a vodíkem. Reálně dosažitelná snížení emisí CO₂ jsou popsána experimentálně pomocí emisního testu analogického k WHSC v případě HVO a simulací homologačních jízdních cyklů WLTC a NEDC v případě dvoupalivových konceptů vznětového motoru spalujících zemní plyn a vodík.

Cíle disertační práce

Hlavním cílem je posoudit potenciál vznětového dvoupalivového motoru ve vztahu ke snížení koncentrace CO₂ ve výfukových plynech s ohledem na požadavky budoucí evropské legislativy s respektem k tzv. „Well to Wheel“ emisím CO₂. Současně je třeba posuzovat i úroveň jinak škodlivých složek výfukových plynů sledovaných legislativou. Vhodným řešením se jeví použití alternativních paliv s nižším obsahem uhlíku, která vedou na snížení koncentrace CO₂ ve výfukových plynech, přičemž je žádoucí, aby tyto paliva bylo zároveň možné produkovat s velkou mírou obnovitelnosti a tím se splnil i požadavek na reálný pokles produkce CO₂ z osobní dopravy.

Dílčí cíle

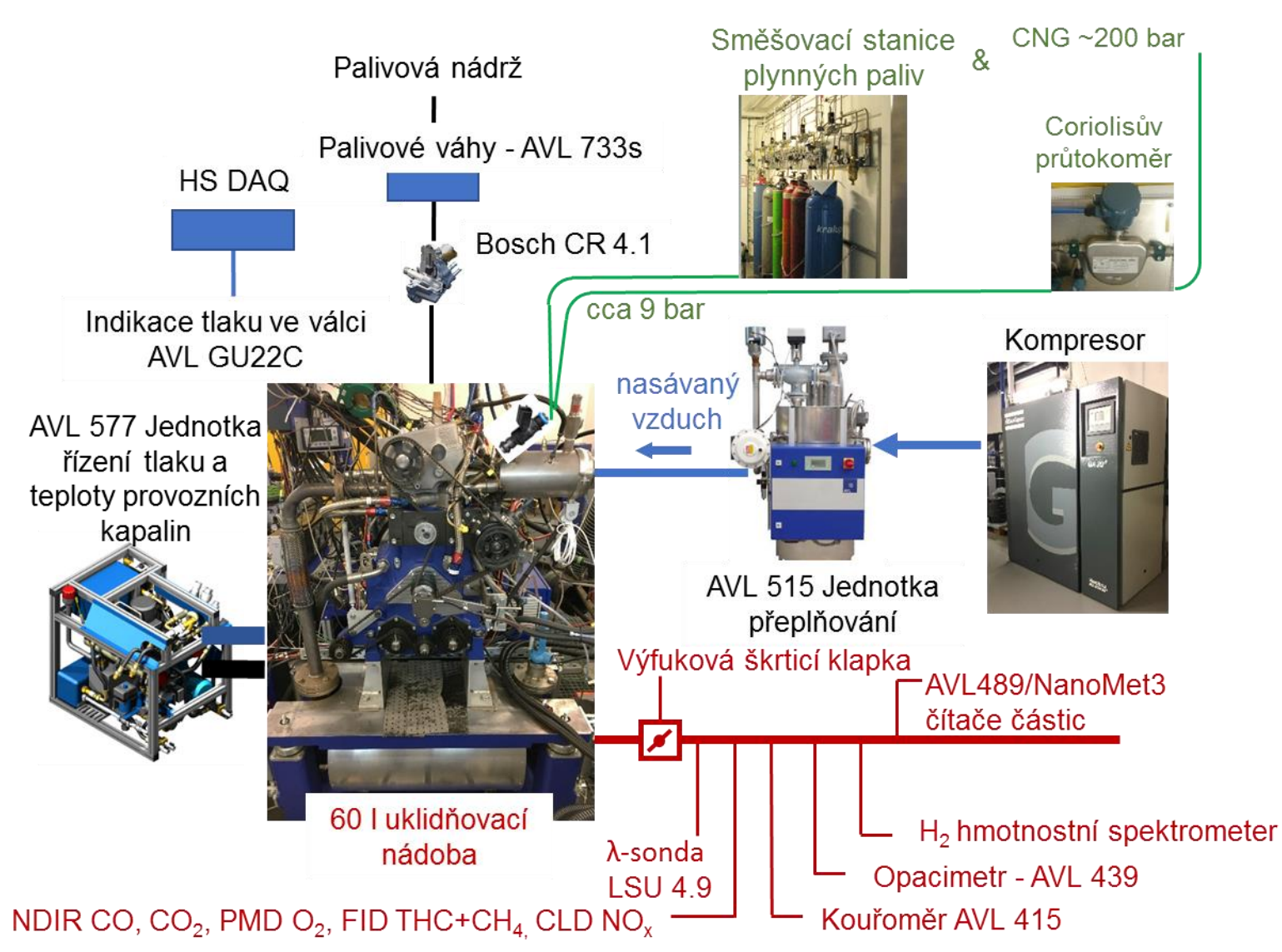
- Zhodnocení potenciálu náhrady motorové nafty hydrogenovaným rostlinným olejem (HVO) ve vznětovém motoru
- Zhodnocení možností dvoupalivového vznětového motoru nafta-zemní plyn (DF CNG)
- Zhodnocení možností dvoupalivového vznětového motoru nafta-vodík (DF H₂)
- Zhodnocení potenciálu náhrady motorové nafty HVO za účelem zlepšení parametrů dvoupalivového vznětového motoru
- Určení potenciálu vhodných koncepcí ke snížení produkce výfukových emisí CO₂ v reálném nasazení ve vozidle pomocí simulačních nástrojů.

Výzkumný motor

AVL Typ 5402.088

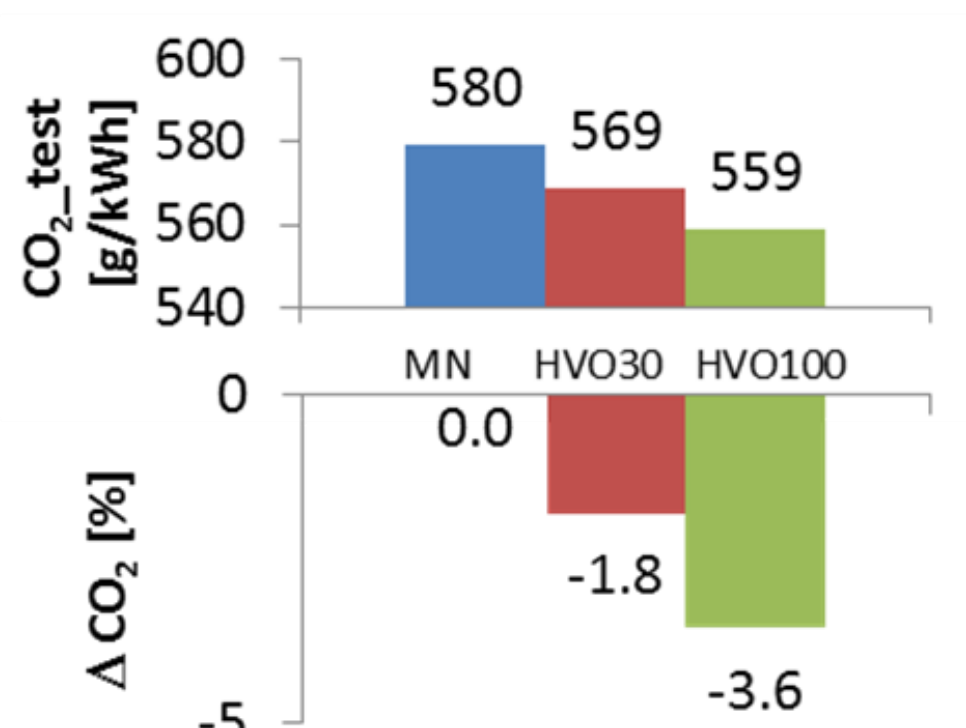
- úprava na dvoupalivový provoz
- elektronicky řízené vstřikování obou paliv
- pasivní chlazení vstřikovače

Vrtání x zdvih	85 x 90 mm
kompresní poměr	14:1–16:1
Zdvihový objem	0.511 dm ³
Počet válců/ventilů	1/4
Vstřík kapalného/plynného paliva	BOSCH Common Rail CP4.1/VW PFI CNG
Maximální otáčky	4500 min ⁻¹

Tab. 1 Základní parametry výzkumného motoru Obr. 1 Schéma stanoviště s výzkumným jednoválcem

Hydrogenovaný rostlinný olej

- Emisní test analogický k WHSC
- Snižuje emise většiny škodlivých látek už od malých přídavků HVO do motorové nafty
- Úspora „Well to Wheel“ emisí CO₂ 40–54 % ve srovnání s fosilní motorovou naftou
- Redukce výfukových emisí CO₂ ve výši 3.6 % je z hlediska legislativy bohužel nedostatečná

Obr. 2 Emise CO₂ v testu WHSC pro motorovou naftu, směs 30 % HVO a naftu a 100 % HVO, ε = 16:1

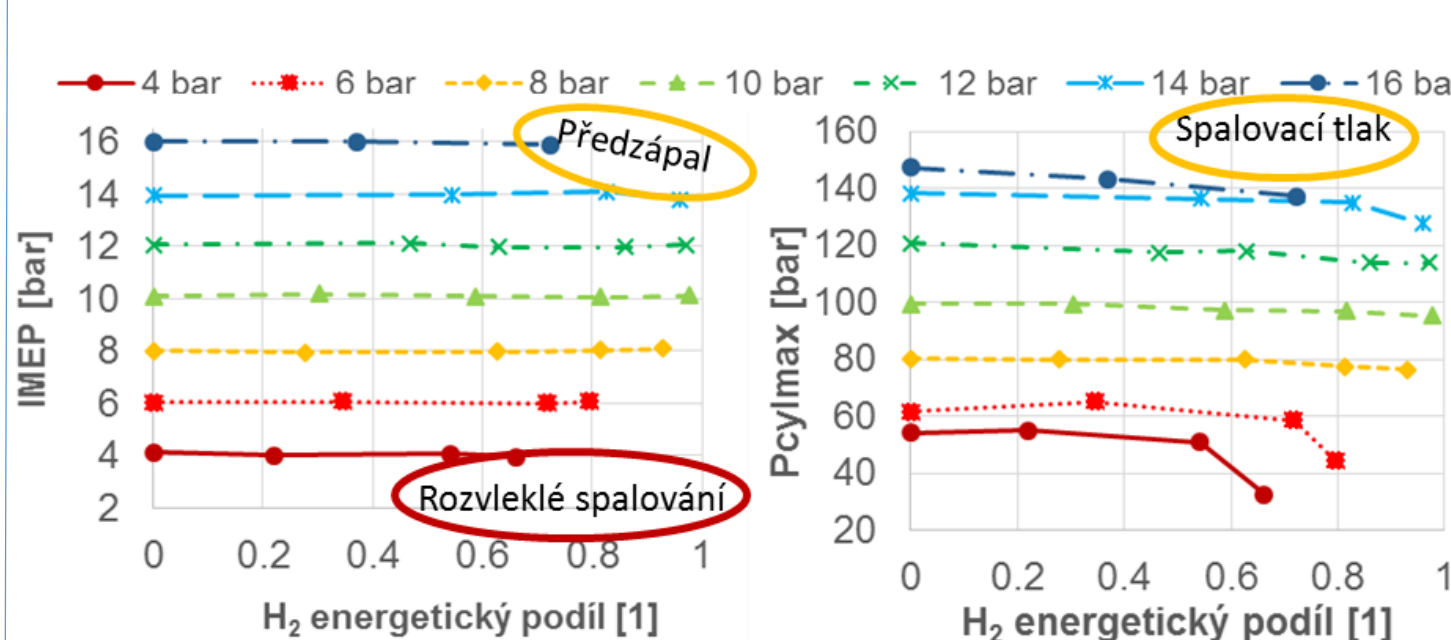
Nafta-zemní plyn

Nafta-vodík

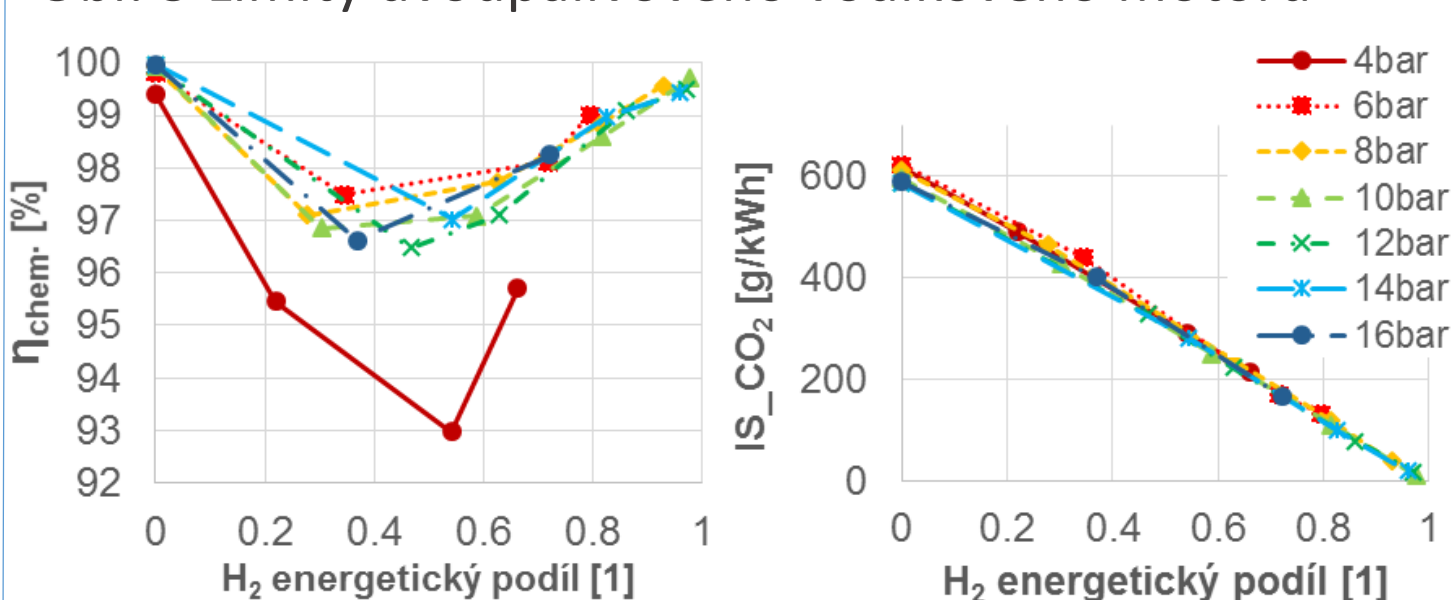
Kompresní poměr (ε = 14:1) a maximální střední indikovaný tlak dány limity při spalování vodíku. Konfigurace motoru shodná pro obě varianty.

- Stechiometrický koncept vede na nižší účinnost, čímž je potlačena redukce CO₂ vůči vznětové variantě
- výhodnější chudá koncepce se součinitelem přebytku vzduchu λ ≈ 1.7 coby kompromisem mezi chemickou účinností a emisemi NO_x
- zemní plyn vede na nižší η_{chemická} než vodík
- kvůli možnosti spalování vodíku není plně využít potenciál zemního plynu

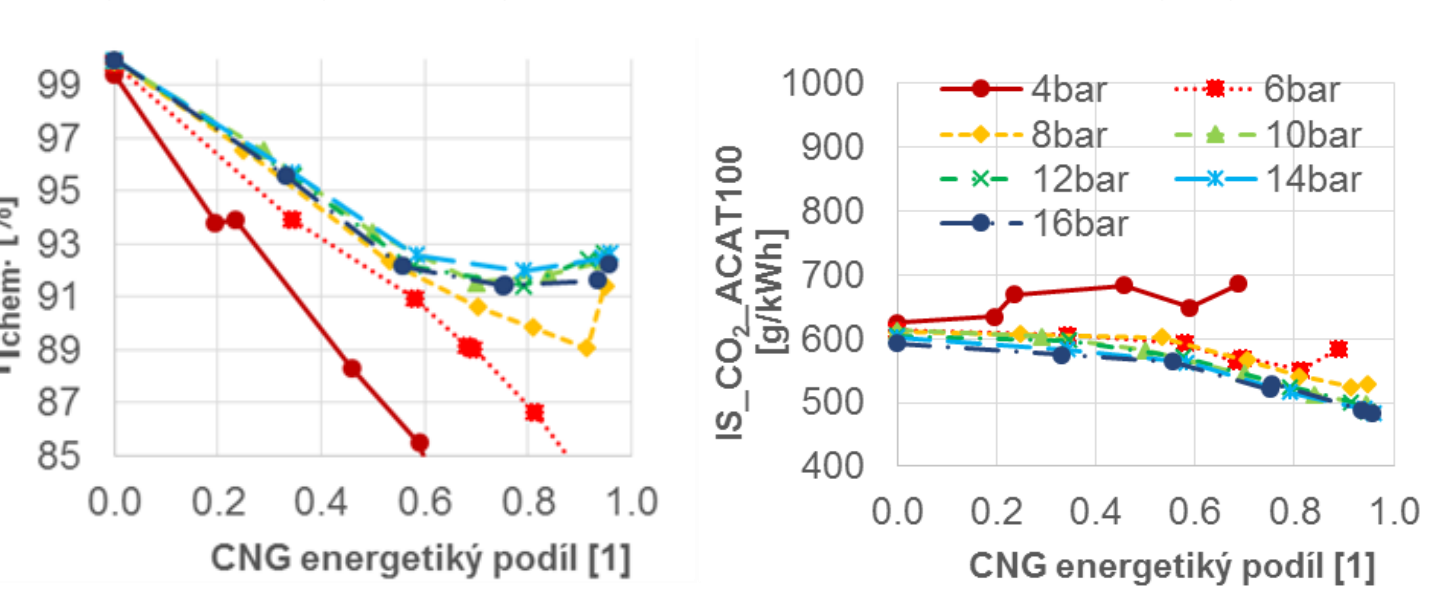
- dostatečně chudá směs (λ ≈ 2.2) dovolí dosáhnout přiměřeného IMEP
- Vodík umožňuje dvoupalivový provoz v nižších zatíženích

Obr. 3 Limity dvoupalivového vodíkového motoru

Obr. 5 ηchem a emise CO₂ vodíkového konceptu

Obr. 4 ηchem a emise CO₂ země-plynového konceptu

- Nejvýhodnější jsou nejvyšší energetické podíly plynných paliv
- V nízkém zatížení nutno zachovat čistě vznětový režim

Simulace jízdních cyklů

- Výsledky experimentů extrapolovány na čtyřválcový motor

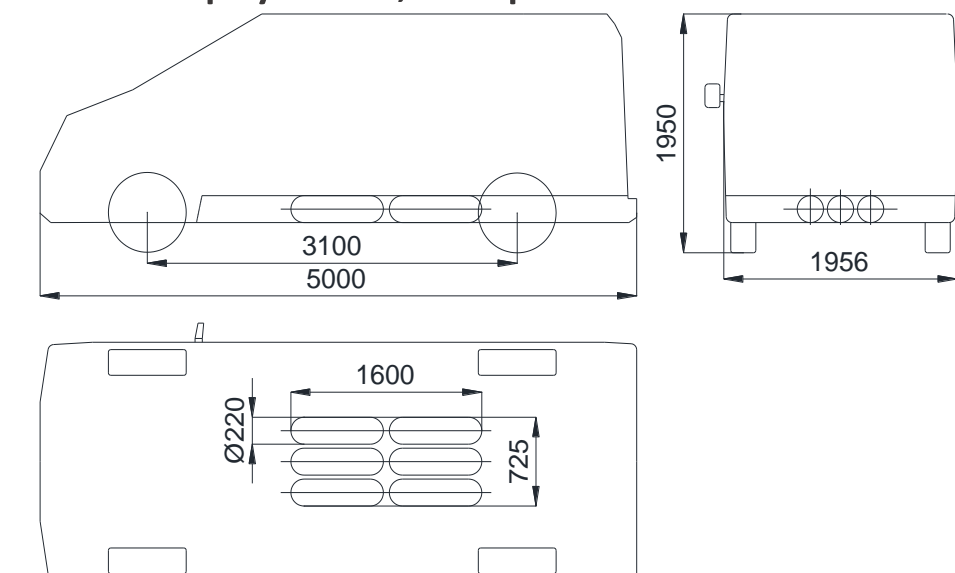
	Nafta	Nafta-vodík	Nafta-z. plyn
Provozní hmotnost [kg]	2001	2183	2199
Nádrže kapalné MN [dm ³]	50	12	12
Plynné palivo (nádrže 160 l) při tlaku 700/200 bar [kg]	0	6.25/2.25	-/24
Maximální točivý moment	233–247 Nm při 1200–3200 min ⁻¹		
Maximální výkon	82–84 kW při 4000 min ⁻¹		
Počet válců/zdvihový objem	4/2.044 dm ³		

Tab. 2 Základní údaje o vozidlu vybraném pro simulaci a jeho pohonech

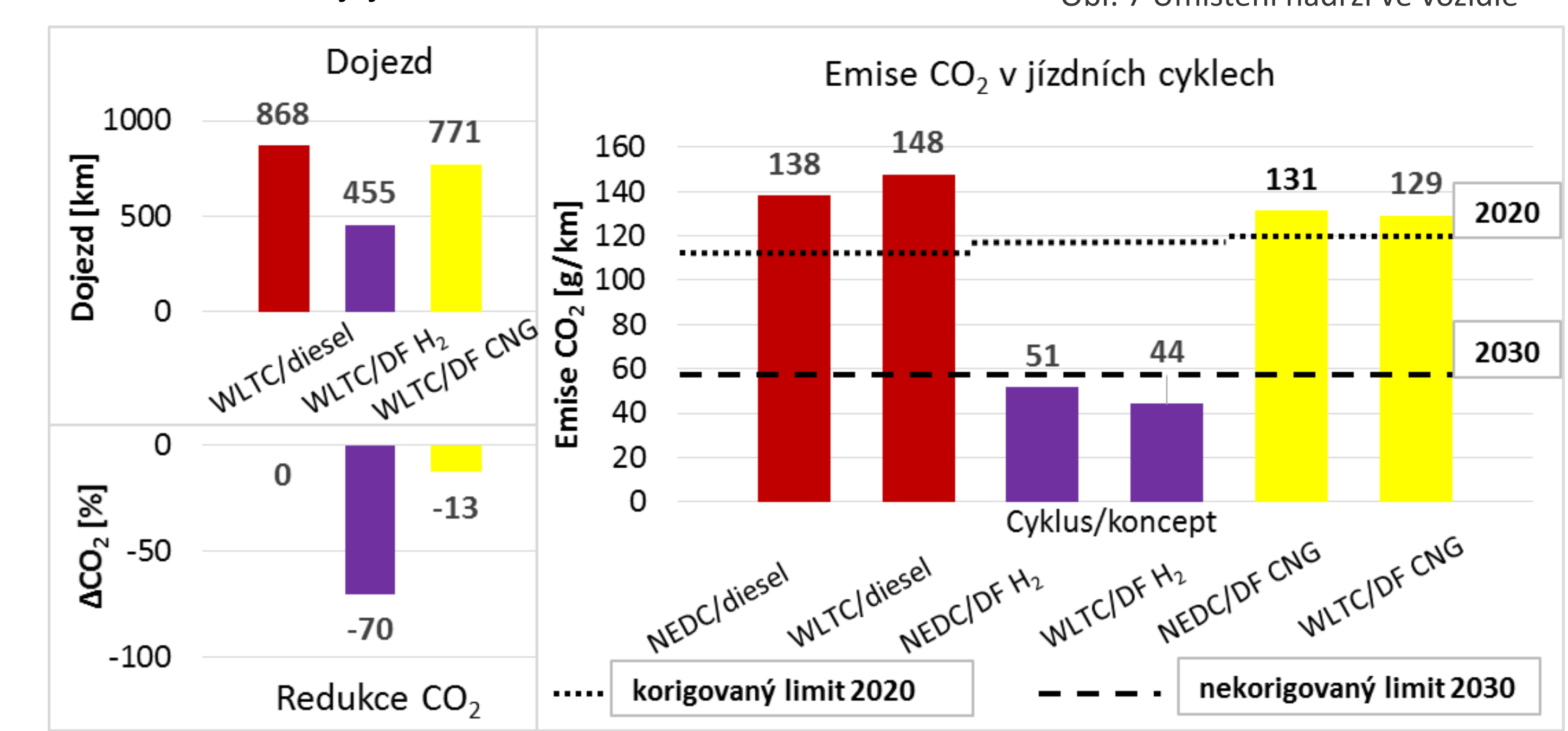
- vyšší zatížení v cyklu WLTP vede na častější využití dvoupalivového režimu a tím na nižší emise CO₂
- Redukce CO₂ na zemní plyn je nedostatečná
- Dvoupalivový vodíkový koncept umožňuje splnit limity pro emise CO₂ i po roce 2030
- Alternativní provoz na zemní plyn i naftu umožní provoz při současně se rozvíjející vodíkové infrastruktuře

IMEP [bar]	800	1200	2000	3200	4000	4500
16	90%	96%	93%	90%	90%	90%
14	95%	96%	92%	90%	90%	90%
12	89%	95%	89%	84%	82%	82%
10	87%	90%	84%	87%	84%	82%
8	85%	88%	85%	72%	65%	61%
6	82%	74%	58%	51%	29%	0%
4	81%	54%	0%	0%	0%	0%
2	0%	0%	0%	0%	0%	0%
1	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Obr. 6 Náhrada nafty zemním plynem, resp. vodíkem

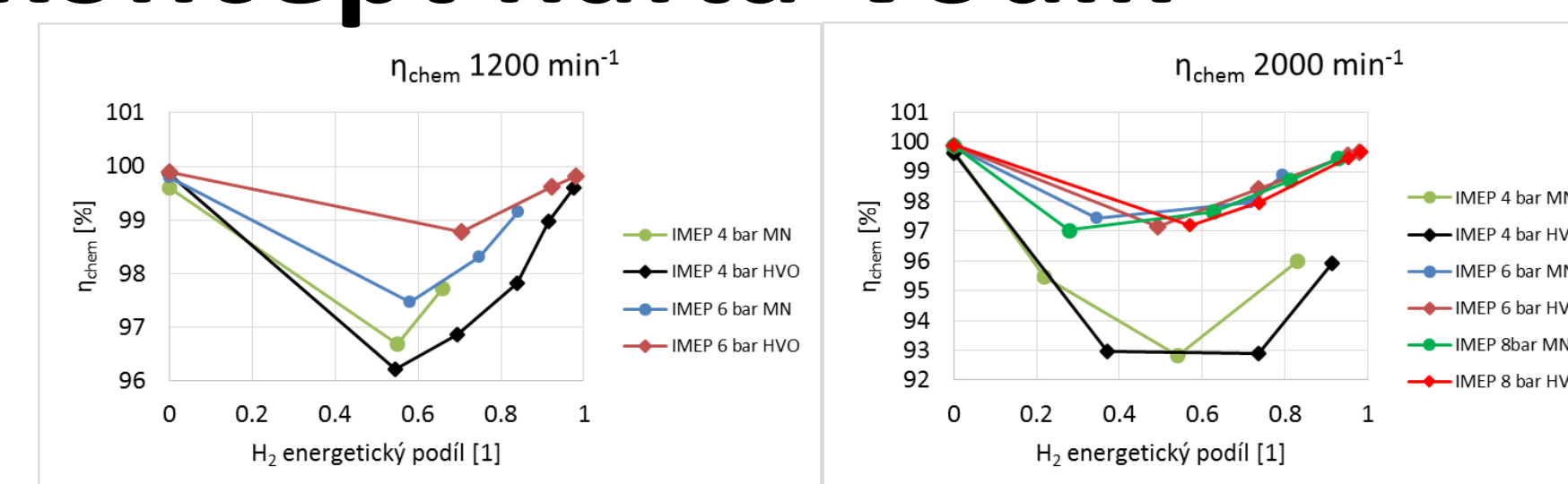
Obr. 7 Umístění nádrží ve vozidle

Obr. 8 Hlavní výsledky získané v jízdní simulaci vozidla

Přínos HVO pro koncept nafta-vodík

- zvýšení podílu vodíku v nízkém zatížení
- rozšíření dvoupalivového provozu do nižších zatížení
- další snížení emisí CO₂

Obr. 8 Vliv HVO na dvoupalivový vodíkový koncept

Závěr

Cílem práce bylo stanovit potenciál vznětového dvoupalivového motoru ke snížení emisí CO₂ ve výfukových plynech s ohledem na budoucí evropskou legislativu a s respektem k reálnému dopadu na globální oteplování. To mělo být dosaženo pomocí paliv s nižším obsahem uhlíku, konkrétně hydrogenovaný rostlinný olej (HVO), zemní plyn a vodík. Analýza byla provedena na základě dat z experimentů na jednoválcovém motoru a simulací v GT-Suite.

V případě HVO byla pro určení potenciálu dostatečná data z experimentálního průzkumu v režimech běhu motoru podobných jako při WHSC testu. Snížení emisí CO₂ ve výfukových plynech vůči motorové naftě bylo ale nedostatečné. Přejde-li legislativa k relevantnějšímu hodnocení dle „Well to Wheel“, půjde o perspektivní palivo.

Dále proběhlo experimentální mapování dvoupalivového konceptu vznětového motoru zapalující pilotní dávkou kapalného paliva homogenní směs vzduchu a zemního plynu, resp. vodíku. Dosažení přiměřeného středního indikovaného tlaku bez výskytu klepání a výšek do sání bylo při spalování vodíku dosaženo snížením kompresního poměru na 14:1 a udržováním dostatečně chudé směsi pomocí přepřívání.

Na základě experimentálních dat byly sestaveny potřebné charakteristiky plnorozměrového čtyřválcového motoru, které se pak použili pro simulaci jízdy vozidla vybaveného tímto pohonem v cyklu NEDC a WLTC. Koncept nafta-zemní plyn výrazně překračoval budoucí požadavky na dráhové emise CO₂. Další uvažovaný koncept spalování - nafta-vodík ukázal předpoklady splnit budoucí požadavky legislativy z hlediska emisí CO₂ osobních vozidel. Dráhové emise CO₂ dosahly hodnot pro 51 g/km v NEDC a 44 g/km ve WLTC, přičemž limit platný po roce 2030 činí 59.4 g/km. Tento koncept pohonu tedy umožňuje předpokládat nasazení spalovacího motoru v osobní dopravě i po roce 2030. Z pohledu snížení celkové uhlíkové stopy je třeba dbát na vhodnou technologii výroby vodíku. To může částečně řešit zájem energetických společností používat vodík jako akumulátor energie z nestabilních obnovitelných zdrojů. Koncept také pomáhá překlenout problémy s neexistující vodíkovou infrastrukturou. Umožňuje totiž nouzový dojezd v čistě vznětovém režimu či náhradu vodíku zemním plynem nebo biometanem.

Další zlepšení parametrů tohoto konceptu bylo identifikováno experimenty s náhradou motorové nafty palivem HVO. Ten přináší benefity jak v dvoupalivovém, tak čistě vznětovém provozu agregátu a navíc dále snižuje uhlíkovou stopu konceptu díky výrobě pomocí obnovitelných technologií. Další zlepšení sledovaných parametrů by také přinesla celková optimalizace motoru zahrnující návrh spalovacího prostoru pro uvažovaný koncept spalování.

Reference

1. Vávra, J. - Bortel, I. - Takáts, M. A Dual Fuel Hydrogen - Diesel Compression Ignition Engine and its Potential Application in Road Transport. In *WCX SAE World Congress Experience*. Warrendale, PA: SAE International, 2019. p. 1-14. ISSN 0148-7191.
2. Bortel, I. - Vávra, J. - Takáts, M. Effect of HVO Fuel Mixtures on Emissions and Performance of a Passenger Car Size Diesel Engine. In *Renewable Energy*. 2019, 2019(140), 680-691. ISSN 0960-1481.
3. Bortel, I. - Vávra, J. - Takáts, M. The Extension of Opportunities of Dual Fuel Diesel-Hydrogen Engine by Usage of Hydrotreated Vegetable Oil (HVO) Instead of Regular Diesel Fuel. In *Proceedings of the L. International Scientific Conference of Czech and Slovak Universities and Institutions Dealing with Motor Vehicles and Internal Combustion Engines Research - KOKA 2019*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2019. p. 163-175. ISBN 978-80-7509-668-5.
4. Vávra, J. - Bortel, I. - Takáts, M. - Diviš, M. Emissions and Performance of diesel - Natural Gas Dual-Fuel Engine Operated with Stoichiometric Mixture. In *Fuel* 2017, 2017, Volume 208, 722-733. ISSN 0016-2361.